

The disadvantages of downshifting are the reaction of friends to such changes, the «syndrome of the end of war» – aggravation of chronic illness, loss of a substantial part of the income; conflicts with family and colleagues, reducing comfort, rejection of modern medicine.

The main dangers of downshifting for workers are the employer's loss of confidence and reduced earnings.

Main kinds of downshifters according to the type of downshifting are describe in the article, such as freelancer, classic downshifters, untrue-downshifters, forced downshifters.

Key words: *career, career formation, crisis, stress, rejection of career, anti-career installation, lifestyle, quality of life, pleasure, downshifting, downshifter.*

Стаття надійшла 4 червня 2014 року

УДК 316.624.3(316.343.656)

О. М. Лозинський

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВІДТВОРЕННЯ КОРУПЦІОГЕННОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Проаналізовано психологічні чинники (зокрема Я-концепцію типової особистості), котрі відтворюють корупційну політичну культуру. Зважено на те, що корупційний менталітет населення є вагомим бар'єром на шляху соціально-політичного реформування у державах із недемократичним історичним досвідом, порушення прав і свобод людини. Вивчено результати емпіричного дослідження корупційної політичної культури.

Ключові слова: *корупційна політична культура, моральний конформізм, звання до корупції.*

Постановка проблеми. Труднощі в реалізації соціально-політичних реформ полягають не завжди лише у відсутності необхідних матеріально-технічних ресурсів для їх здійснення. Залишається так званий «людський фактор» (психологічний за своєю сутністю), без урахування якого намагання здійснити соціальні зміни будуть недостатньо результативні. Прикладами «людського фактору» є: недостатній рівень *компетентності* та *досвіду* фахівців, що намагаються планувати та реалізувати реформи (помилкові рішення); відсутність у реформаторів *повноважень* чи *бажання* щось змінювати (імітація змін); відсутність *мотивації* у суспільстві жити за новими правилами (масовий саботаж, спротив); *недовіра* щодо реформаторів із боку населення чи інвесторів (зокрема закордонних) і т. д.

Одним із системних психологічних факторів, що гальмують запровадження змін, є *політична культура* – якісний прояв суспільного життя людей, що виявляє «...у звичаях і законах історичний політичний досвід...», що реалізується у конкретних соціальних діях» [1, с. 127].

Стан дослідження. Проблема існування в часи змін цікавила мислителів упродовж тривалого часу: від Геракліта, Сократа до Макіавеллі, філософів-утопістів, прагматиків та екзистенціалістів. На вплив *політичної культури* на соціальні зміни звернув увагу німецький філософ Гердер (XVIII ст.). Упродовж кінця XIX – початку XX ст. цю проблему розробляли відомі дослідники В. Вундт (1832–1920), Г. Лебон (1841–1931), Г. Тард (1843–1904). Психологи А. Адлер, К.-Г. Юнг (1875–1961), Е. Фромм (1900–1980), Т. Адорно досліджували передумови виникнення садистського типу політичної культури у тоталітарних державах першої половини XX ст. [2; 3]. Посттоталітарну політичну культуру владного тиску і «подвійної моралі» 1950–80-х рр. проаналізували Ч. Мілош, В. Гавел [4; 5], М. Фуко [6, с. 344–363]. Дослідники зважили на те, що корумпована влада, завдяки системі інституцій, подавляє опір суспільства, ізольовуючи людей один від одного (шляхом сіяння недовіри), обмежуючи можливості для дій (мінімізація свобод, можливостей, вільного часу), здійснюючи постійне стеження (паноптикон).

Наприкінці XX ст. аналіз структури політичної культури як системи еволюційно сформованих домінуючих ідей, традицій, способів реагування учасників спільноти здійснено американським соціологом Е. Шайном [7], котрий виділив такі рівні політичної культури: *очевидний* (проявляється в естетиці); *знаково-регулятивний* (виявляється «позитивному праві»); *прихований психологічний* (виявляється в реальних спонтанних актах поведінки людей, «природному праві»). Вплив політичної культури на людину описав соціолог С. О. Макеев, застосовуючи поняття «типова особистість» із найбільш характерними для певного типу спільноти соціально-психологічними якостями [8].

Вплив політичної культури на суспільні процеси вивчають сучасні вітчизняні дослідники – В. Васютинський, М. Головатий, М. Пірен, Д. Ольшанський, О. Ліщинська та ін. Дослідження особливостей та наслідків впливу політичної культури слід продовжувати, оскільки змінюються історичні та суспільні обставини, люди як носії політичної культури.

Метою статті є аналіз впливу актуального типу політичної культури на морально-психологічний стан людей в суспільстві, формування у населення специфічної ментальності, що може бути перешкодою для запровадження соціальних змін і реформування.

Виклад основних положень. Наша держава з підписанням договору про асоціацію з країнами Європейського Союзу має шанс розпочати якісно новий етап соціального реформування. Підписання угоди вимагатиме переформатування багатьох сфер внутрішньої та зовнішньої політики: втілення у життя реформ судочинства, виборчого законодавства, прозорості здійснення бюджетної політики, реформування правоохоронних органів, прокуратури, місцевого самоврядування, умов ведення бізнесу тощо.

Підписання угоди про асоціацію з ЄС та імплементація нового формату стандартів в українському суспільстві визнається більшістю сторін критерієм дієвості чинної влади. Водночас частина аналітиків звертають увагу, що глибина необхідних реформ стосується не лише прийняття законодавчих актів, але зміни ціннісних координат і психології суспільства, це неминуче стосуватиметься інтересів впливових внутрішньополітичних і закордонних гравців. Тому слід ураховувати, що впровадження реформ у суспільстві натраплятиме на відкритий і прихований спротив певних категорій людей, а також незацікавлених агентів.

На думку авторитетних міжнародних аналітичних інституцій, вагомою перешкодою на шляху до євроінтеграції визнається корупція, оскільки Україна за рівнем владних зловживань перебуває у 30-ці найбільш корумпованих держав світу [9]. За умов корупціогенної політичної культури засоби приборкання корупції є не лише малоефективними, але й фіктивними, що уможливають подальше зловживання владою, підміну демократично-правових форм урядування на авторитарно-олігархічні, корупційно-кримінальні. У випадку поширення корупції за певні допустимі межі виникають парадоксальні умови існування в суспільстві з подвійною чи перевернутою системою правових і морально-етичних координат. За таких обставин державні інститути втрачають суверенність, значною мірою обслуговують інтереси лобістських угруповань та організованої злочинності. Політична культура у такого типу суспільствах стає *корупціогенною*, а неврахування наслідків такої ситуації означає імітування здійснення реформ.

У дослідження корупціогенної політичної культури за кордоном значний внесок зробили італійські юристи, соціологи, політологи. Зокрема, Донателла дела Порта (професор університету Флоренції) ґрунтовно проаналізувала структуру взаємодії між політиками (партиями), бізнесменами та мафією (організованою злочинністю) на прикладі Сицилії 1950–1980-х рр. [10].

Корупціогенна політична культура створює на низовому рівні свій специфічний *етикет, риторичку, визнані шаблони поведінки*,

знакові структури та постаті. Засвоєння цих атрибутів дає «перепутку» у корупційне середовище. Як зазначає Донателла дела Порта, «...навіть де корупція була правилом, про неї старалися не говорити відкрито..., в корупційному світі розмовляють особливим, ексклюзивним «жаргоном», який дозволяє говорити про незаконні речі й водночас уникати небезпек викриття з боку сторонніх... Під час переговорів щодо суми хабара застосовують слова: «відшкодування витрат», «компенсація», «подяка», «бонус», «організаційні внески», «премія» (мовою чиновників); «політичні витрати», «додаткові витрати», «непередбачені витрати» (мовою підприємців). Впізнаваними є два типи поведінки в корумпованих умовах. Першим типом є «бос державних послуг» – корумпований функціонер (котрого на посаду призначила владна партія), для якого характерний авторитарний, самовпевнений, демонстративно-зухвалий стиль поведінки, що створює враження абсолютної влади, спроможності ухвалювати рішення особливої ваги, і психологічно спонукає соціального оточення (бізнесменів, клієнтів) вдаватися до стратегії уникнення від конфлікту і підпорядкування [10, с. 86–88]. Другим типом є «корупційний посередник» (партійний касир), що демонструє поведінку вправного комунікатора з великою кількістю контактів із мережами та учасниками. Його функція – забезпечити незаконне фінансування структури, яку представляє, підтримувати зв'язки між «центром» і «периферією», а також з іншими структурами, залученими в корупційну систему. Цей тип може не мати офіційного статусу (посади), однак його фігура стає відомою у середовищі потенційних клієнтів на протекцію. До нього звертаються, щоб забезпечити сприяння, оскільки він має позитивну «репутацію» на корупційному ринку (чесно передає хабар готівкою відповідним особам) [10, с. 109–110].

На рівні ведення бізнесу корупціогенна культура, як зазначає Донателла дела Порта, може мати сприятливе підґрунтя. З одного боку, її заохочує корпоративна культура, що часто позитивно інтерпретує зловживання службовим становищем як вияв влади керівництва над підлеглими, і заохочує до давання хабарів за кар'єрне просування, вимагання їх за надані послуги. З іншого боку, є мотивація керівників бізнесу працювати в найбільш сприятливих умовах, уникаючи усіма можливими способами ризиків (від конкуренції), мати стабільні контракти, що забезпечать роботою працівників підприємства. Це у більшості представників бізнесу переважає вимогу діяти згідно із законом, спонукає до політичної протекції, кооперації з партіями та політиками, причетними до розподілу бюджетних ресурсів і контрактів. З метою стабілізації політичної протекції використовуються не лише епізодичні

хабарі, а інші способи: влаштування державних чи партійних функціонерів, їх родичів, чи представників штатними чи позаштатними представниками, акціонерами фірми [10, с. 202–209].

Як зазначає Донателла дела Порта, на партійному рівні політична корупція проявляється в «соціалізації протизаконності»: захооченні керівників партій брати, а членів платити хабарі за державні посади; запроваджувати систему організацій та фондів для збору хабарів від бізнесу за приховане лобіювання їх інтересів; вести подвійну бухгалтерію для фінансування партійного керівництва та партійних витрат; входити у таємні змови з владними партіями про імітацію протиборства. Це відбувається завдяки «організованій олігополії», за якої, попри існування конфлікту міжпартійних інтересів, головні партії з метою утримання свого монопольного становища погоджуються поважати, дотримуватися і не розголошувати «неписані правила гри» [10, с. 132–136].

Дещо з іншого боку дослідив корупціогенну політичну культуру інший італійський дослідник Розаріо Мінна. Його увага сконцентрувалась на прихованих зв'язках організованої злочинності (мафії) та легальної влади (правоохоронними органами, судами, політиками), що проявилась у «безкарності» керівників організованої злочинності в Італії в 1950–1980-х рр. Р. Мінна зауважив, що в корумпованих суспільствах поряд із державними інституціями лідерство у впливі належить *мафії* (організованій злочинності), що забирає свій відсоток від усіх економічних трансакцій на певній території. Приховані домовленості дати сицилійській мафії свободу дій на окремих територіях і контроль у сферах, де стабільно функціонують найбільші грошові потоки: будівництво, продаж продуктів харчування, транспортні перевезення, підприємства сфери побуту, ринок праці, контроль профспілок, а також ігровий бізнес, наркоторгівля, контрабанда дорогоцінного каміння і т. д. Загалом корупційна політична ситуація спричиняє появу «біполярної» економіки», що ґрунтується одночасно на законній та незаконній (тіньовій) діяльності [11, с. 200].

Розаріо Мінна диференціював мафіозні угруповання Італії на «старі» та «нові». «Стара» мафія зайняла вагомі позиції в стратегічних секторах економіки (банківський бізнес, важка промисловість, високотехнологічні галузі) та державного управління, трансформувалась у респектабельну силу «білих комірців». «Нова» мафія змушена пристосовуватись до існуючих умов і виконувати «чорнову» роботу.

Висновком згаданих італійських дослідників є те, що корупціогенна політична культура поширюється внаслідок узурпації влади окремими корумпованими партіями, політика яких не контролюється з боку демократичних процедур чи інституційного контролю.

Корупціогенна політична культура підтримується завдяки страху населення перед помстою за порушення «неписаних правил».

Цікавою є концепція культури Лоуренса Харрісона – директора Інституту культурних змін, колишнього співробітника Американського агентства з міжнародного розвитку (USAID), а також Центру міжнародних відносин Гарвардського університету. Головною гіпотезою концепції є та, що рівень економічного та соціального розвитку суспільства залежить не лише від природних ресурсів, розташування, політичної ваги держави чи фінансового впливання ззовні, а від рівня розвитку та особливостей культури суспільства. Вказане припущення запропонували у XIX ст. французький історик Алексіс де Токвіль та німецький соціолог Макс Вебер. Його емпірично намагались перевірити на прикладі 22 країн науковці з 30 університетів під керівництвом Л. Харрісона [12].

З метою з'ясування корумпованості вітчизняної політичної культури нами впродовж другої половини 2012 р. було проведено пілотне анонімне анкетування 200 респондентів різного віку та соціального статусу.

Нижче подано статистичні результати дослідження. Вікові параметри вибірки: 18–22 рр. – 32%; 23–35 рр. – 26%; 35–55 рр. – 35%; більше 56 р. – 7%. Рівень місячних доходів опитаних: 40% респондентів мають нерегулярні доходи; 19% респондентів заробляють до 1499 грн; 22% отримують до 2499 грн; 11% – до 3499 грн; 7% – до 5000 грн. У статевому розумінні 60% опитаних – жінки, 40% – чоловіки.

Перший блок запитань анкети мав на меті ідентифікувати міру авторитарності корпоративної культури за місцем праці (див. табл. 1).

Таблиця 1

Міра авторитарності корпоративної культури

	Не погоджуюсь	Частково погоджуюсь	Цілком погоджуюсь
1	2	3	4
«Рішення щодо питань, які належать до моїх повноважень, мені доводиться узгоджувати з керівництвом»	13%	51%	36%
«Керівництво оцінює внесок кожного з працівників об'єктивно»	25%	54%	22%

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
«Керівник цінує компетентність співробітників, часто радиться зі співробітниками щодо питань, в яких вони є спеціалістами»	7%	53%	40%
«З приводу розпоряджень керівництва не прийнято дискутувати, їх необхідно лише виконувати»	13%	59%	28%
«Перебуваючи на зборах колективу, всі розуміють, що краще промовчати, ніж висловлюватися»	28%	48%	24%
«Керівник маніпулює підлеглими, створює нештатні ситуації з метою контролю над ними»	22%	56%	21%
«Були неодноразові «показові» звільнення працівників через суб'єктивні причини»	37%	36%	27%
«Керівник спілкується здебільшого з «наближеними» до нього особами»	12%	43%	45%
«Керівник демонструє перед людьми атрибути фінансового престижу (дорогі аксесуари, автомобіль, житло)»	30%	39%	31%

Як доводять наведені результати, трудові відносини громадян за місцем праці (навчання) далеко не демократично-правові. Керівництво незначною мірою делегує повноваження підлеглим, намагається доволі жорстко контролювати їхню діяльність і поведінку (зокрема вербальну).

Це проявляється у неможливості працівниками самостійно приймати рішення без узгодження з керівником, у відсутності діалогічних форм комунікації між працівниками та керівництвом, в маніпулятивних формах управління підлеглими, в практиці показових звільнень працівників через суб'єктивні причини. Сучасний менеджмент схильний до демонстративної репрезентації власного соціального та майнового статусу.

Службову корупційність респондентами оцінено на рівні 73%. Це виявляється у порушенні керівництвом трудового законодавства щодо оплати праці працівників, хабарництві в ситуаціях перевірок, профвідбору, атестації (див. табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка службової корупціогенності

	Не погоджуюсь	Частково погоджуюсь	Цілком погоджуюсь
«Під час роботи (ведення бізнесу) доводиться матеріально «стимулювати» перевіряючих осіб»	13%	44%	43%
«Виплата заробітної плати часто здійснюється з порушенням трудового законодавства (затримки зарплати, її неповна виплата, зарплата в «конвертах»)»	17%	33%	50%
«У питаннях професійної діяльності (влаштування на роботу, атестація, службове зростання) матеріальне «стимулювання» відповідних осіб є зрозумілою річчю»	27%	35%	38%
«Якщо керівник спонукає підлеглих допомогти у службових зловживаннях, то не прийнято йому відмовляти»	34%	37%	28%

Оцінку респондентами причини службової корупції подано в таблиці 3. Домінуючими у службових зловживаннях, на думку 32% опитаних, є *індивідуальні* причини (жадібність, амбіції, бажання принижувати інших, низький культурний рівень, відсутність почуття власної гідності в осіб, які мають службові повноваження). Наступними за значущістю є *соціальні* чинники (аморальний приклад найвищих державних посадовців, нестабільність перебування на посаді, загальна для суспільства неповага до законів).

Таблиця 3

Причини службової корупції

«Які з перелічених чинників більшою мірою визначають корупційну поведінку відповідальних осіб?» (оберіть дві причини)	
Загальна для суспільства неповага до законів	27%
Аморальний приклад найвищих державних посадовців	30%
Аморальність їх безпосереднього керівництва	11%
Невисока зарплата держслужбовців, їх сімейні обставини	18%
Тиск групи, до якої належать	11%
Нестабільність перебування на посаді («треба хапати, поки не звільнили»)	30%
Жадібність, амбіції, бажання принижувати інших	32%
Низький культурний рівень, відсутність почуття власної гідності	32%

Оцінка респондентами владної корупції подана у таблиці 4. Більшість опитаних (94%) висловились, що парламент перетворився в орган, що обслуговує інтереси окремих впливових фінансово-промислових груп.

Доволі високий рівень недовіри виявився до державних інститутів (прокуратури, судів), значний відсоток респондентів не вбачає у діях влади наближення до європейських стандартів життя. 4% респондентів оцінюють, що загалом влада працює в інтересах людей та суспільства, натомість 83% вважають, що влада надто далека від людей і працює винятково на себе.

Таблиця 4

Оцінка владної корупціогенності

	Не погоджуюсь	Частково погоджуюсь	Цілком погоджуюсь
«Переманювання, «скупування» опозиційних депутатів вважаю прийнятними діями у політиці»	45%	24%	31%
«Голосування у Верховній Раді чужими картками слід припинити. Для цього слід карати депутатів-порушників позбавленням права голосу впродовж діючої сесії (або інше покарання)»	2%	8%	90%
«Громадяни вже сприймають як «норму», що більшість депутатів лише виконують вказівки «сірих кардиналів» (партійного керівництва) і не приймають власних рішень»	5%	41%	54%
«Парламент дедалі рідше відображає інтереси громадян та держави, а все частіше обслуговує інтереси окремих впливових фінансово-промислових груп (кланів)»	6%	25%	69%
«Політика чинної влади наближає державу до європейських стандартів життя (верховенство права, повага до прав людини, рівень добробуту, соціальний захист тощо)»	62%	27%	11%
«Прокуратура, суди у державі не дотримуються законів, часто діють не як інститути забезпечення права, а як караюча сила»	2%	40%	58%

Важливо знати, як громадяни оцінюють стан корупції в державі та чи прогнозують у близькій перспективі її зменшення. 86% респондентів цілковито погоджуються, що політична корупція притаманна сучасному українському суспільству, і лише 4% заперечують її наявність. І хоча значна частина респондентів (80%) оптимістично оцінює теоретичну можливість суттєво зменшити політичну корупцію, однак у найближчі 3–5 років таких змін в Україні більшість опитаних не сподівається (60% – абсолютно, 29% – частково). Причиною цього, на думку 65% опитаних, є «кругова порука», що дає змогу високопосадовцям уникати юридичної відповідальності за протиправні діяння (з цим твердженням не погодились лише 3% респондентів).

Однією з причин песимістичного прогнозу щодо зниження рівня політичної корупції є, на думку опитаних, те, що більшість громадян звикли до життя в корумпованих умовах (47% опитаних).

Більшість (64%) респондентів убачають, що подоланням корупційної ситуації є спроможність суспільства, його здатність протистояти корупційним діям влади. Третина опитаних (35%) сподіваються, що позитивні зрушення стануть реальністю лише внаслідок зовнішньополітичного тиску: «влада остерігатиметься застосування міжнародних санкцій (юридичних, економічних) у випадку невиконання міжнародних зобов'язань у боротьбі з корупцією».

Важливо зрозуміти, які психологічні наслідки щодо громадян має відтворена соціальна реальність (див. рис.).

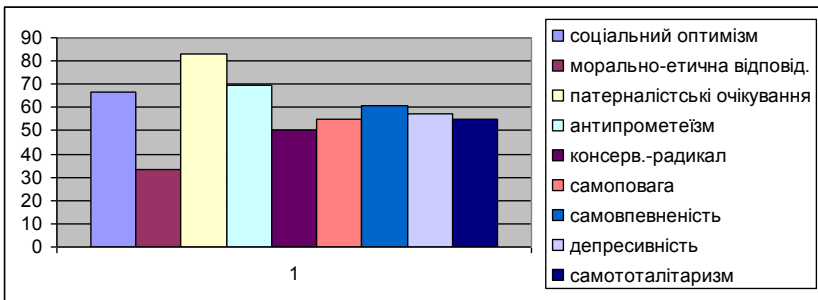

Рис. Психологічні наслідки існуючої політичної культури

Анкетування виявило низький рівень сформованості у респондентів морально-етичної відповідальності (33%), недостатній рівень самоповаги (54%), радикалізму (50%). Існуюча політична культура, з одного боку, розвиває у людей моральні обмеження, формує

враження, що зловживання стало «нормою» життя, це спричинює соціальну аномію, ізоляцію людей, нездатність до кооперації та спільного обстоювання своїх прав. А, з іншого боку, нав'язує низьку *самооцінку*, формуючи комплекс неповноцінності, що не дає людині опиратися агресивним корупціогенним соціальним умовам, робить її консервативно прогнозованою, соціально інфантильною, безвідповідальною, політично пасивною.

Як наслідок, бачимо високі за вибіркою показники *патерналістських очікувань* (82,8%): у респондентів створена готовність залежати не від себе, власних зусиль, а значною мірою від влади чи свого керівництва. Патерналістська установка є наслідком автократичної політичної культури, що наділяє надмірно великими повноваженнями суб'єктів управління, а решту громадян залишає незахищеними, з обмеженими ресурсами.

Висновки. Здійснений емпіричний аналіз наявної політичної культури та її психологічних наслідків дає змогу констатувати, що нині сформувався певного типу морально-психологічний стан громадян, що уможливило владні зловживання та корупцію усіх рівнів. Більшість населення, попри те, що розуміє деструктивність існуючого стану суспільних стосунків, однак, перебуваючи в атомізованому соціальному стані, психологічно не готове активно протистояти корумпованим владним суб'єктам. Неприятливими чинниками є край непроста соціально-економічна ситуація у державі (економічний занепад, безробіття), а також відсутність реальних структур громадянського суспільства (профспілкових організацій, партій) або лідерів, яким можна було б довіряти у подоланні корупційних тенденцій.

Такі характеристики наявної політичної культури на індивідуально-психологічному рівні обумовлюють феномен *особистісної неконгруентності* – неавтентичність існування індивіда, недостатню його морально-психологічну зрілість, безвідповідальність за власне життя, втрату себе як суб'єкта. Неконгруентність на соціальному рівні може виявитись у неузгодженості дій реформаторів та їх виконавців, або лише в імітуванні соціальних реформ. Неконгруентність особистості у політичному житті окреслюється «подвійною мораллю», якій підпорядковуються слова та реальні дії людини, і проявляється у політичному зрадництві, малодушності, продажності і т. д.

З огляду на наведене, слід більш уважно оцінювати соціально-психологічні чинники під час проектування та здійснення суспільних реформ.

Можна очікувати значних змін від прийнятих законів чи підписаних зовнішньополітичних угод, однак соціально-психологічна

реальність гальмуватиме їх упровадження через саботаж незацікавлених контрагентів, безініціативність більшості населення. Тому реформування повинно передбачати заходи з упровадження морально-психологічної спроможності людей до змін і кадровий відбір тих, хто їх здатний реалізувати.

Перспективи дослідження. Додаткової уваги заслуговує вивчення досвіду подолання корупційної політичної культури у державах, що досягли у цій сфері відчутних результатів. Зокрема, необхідно дослідити засоби зміни політичної культури в таких пострадянських державах, як Польща, Чехія, Словаччина, Литва, Латвія, Естонія та ін.

1. Пірен М. І. Основи політичної психології: навчальний посібник / М. І. Пірен. – К.: Міленіум, 2003. – 418 с.

2. Адорно Т. Авторитарная личность / Т. Адорно // Райгородский Д. Я. Психология и психоанализ власти. – Т. 2: Хрестоматия. – Самара: БАХРАХ, 1999. – 576 с.

3. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.ru/PSIHO//FROMM/fromm02.txt>

4. Милош Ч. Порабощенный разум / Ч. Милош. – СПб.: Алетейя, 2003. – 278 с.

5. Гавел В. «Сила безсилых» (витязи з есею) / В. Гавел. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.radiosvoboda.org/content/feature/>

6. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы / М. Фуко. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Fuko_Tyrm/index.php

7. Шайн Э. Х. Организационная культура и лидерство / Э. Х. Шайн; пер. с англ. под ред. В. А. Спивака. – СПб.: Питер, 2002. – 336 с.

8. Базисний тип особистості за соціалізму та в посттоталітарному суспільстві // Соціологія: навч. посібник; за ред. С. О. Макеєва. – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999. – 344 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pidruchniki.ws/12580925/sotsiologiya/>

9. Индекс сприйняття корупції. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://translate.googleusercontent.com/translate_c?hl=uk&langpair=en|uk&rurl=translate.google.com.ua&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Corruption_Perceptions_Index&usg=ALkJrhjvWxriiuvFz6KHOVAndUkYhyLA

10. Донателла дела Порта. Брудні обладунки: учасники, ресурси та механізми політичної корупції: пер. з англ. / Донателла дела Порта, Альберто Ванучі. – К.: К.І.С., 2006. – 302 с.

11. Минна Р. Мафия против закона: пер. с ит. / Р. Минна; под. ред. Ф. М. Решетникова. – М.: Прогресс, 1988. – 344 с.

12. Лоуренс Харрисон. Главная истина либерализма / Лоуренс Харрисон. – М.: Новое издательство, 2008. – С. 279.

13. Лозинський О. Психологічні перепопи соціального реформування в умовах корупціогенної політичної культури / О. М. Лозинський // Психологічні виміри культури, економіки, управління: збірник статей; упор. О. М. Лозинський. – Вип. № 1. – Львів: Ліга Прес, 2013. – 165 с.

Лозинский О. М. Социально-психологические факторы воспроизводства коррупционной политической культуры

Проанализированы психологические факторы (в том числе Я-концепцию типичной личности), которые воспроизводят коррупционную политическую культуру. Коррупционный менталитет населения является существенным барьером на пути социально-политического реформирования в государствах с недемократическим историческим опытом. Проанализированы результаты эмпирического исследования коррупционной политической культуры.

Ключевые слова: коррупционная политическая культура, моральный конформизм, привыкание к коррупции.

Lozyns'kyi O. M. Socio-psychological factors of reproduction corruptogenic political culture

Psychological factors at the micro-social level that reflect corrupt political culture are analyzed. Specific parameters of self-concept typical personality, which corrupt the social environment carries out purposeful exposure, are examined. Attention is drawn to the fact that a corruption mentality of the population is a significant barrier to socio-political reforms in countries with undemocratic historical experience, the contempt of legislative norms, disrespectful to the person and his / her dignity and rights. For example, some States (Italy) analyze etiquette, rhetoric, patterns of behaviour that creates a corrupt political culture at the grassroots level of society. In the case of the spread of corruption within certain limits conditions of existence in a society that uses dual or inverted system of legal and moral-ethical norms. Corrupt political culture makes the public institutions largely serve the interests of lobby groups and organized crime.

Corrupt political culture support, particularly business leaders, in which the conditions of competition seek to obtain the most favourable economic conditions, are trying to eliminate competitors, to avoid risks, to have stable contracts to supply their plants. All this compels the use of political patronage from the side of authorities. The results of empirical research of political culture of the Ukrainian sampling undertaken during 2013 are analyzed.

It is revealed that the corrupt political culture in Ukrainian society calls on the level of labour relations, the high level of authoritarian control, the abuse of heads of the enterprises of power in the labour remuneration of workers, hiring and dismissal. According to the most respondents, corrupt behaviour of officials caused by personal reasons (greed, low cultural level) and social reasons (immoral example politicians, the total disregard for the laws in society).

Key words: corruption political culture, moral conformism, addiction to corruption, moral and psychological ability to change.

Стаття надійшла 30 червня 2014 року